

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНА УСТАНОВА
«ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ «БЕЙТ-ХАНА»**

**Кафедра гуманітарної та соціально-економічної
підготовки**

**РОБОЧА ПРОГРАМА
освітнього компонента**

ОДЗ 1. 01 Історія України та українська культура

підготовки:	<u>бакалавр</u> (назва рівня вищої освіти)
галузі знань	<u>01Освіта / Педагогіка</u> (шифр і назва галузі знань)
спеціальності	<u>012 Дошкільна освіта</u> (код і найменування спеціальності)

2024 рік

Робоча програма освітнього компонента ОДЗ 1. 01 Історія України та українська культура спеціальності 012 Дошкільна освіта освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів для здобувачів вищої освіти 1 курсу.

Розробник: Щупак І. Я., кандидат історичних наук

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри гуманітарної та соціально-економічної підготовки

Протокол від «26» серпня 2024 року № 01

Зав. кафедри Сгор ВРАДІЙ, к. істор. н.
(підпис)

Робоча програма перевірена навчально-методичним відділом «28» серпня 2024 року

Завідувач навчально-методичного відділу Інна ЗЕРКАЛЬ
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисциплін за формами навчання	
	Денна	Заочна
Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	
Мова викладання	українська	
Передумови вивчення навчальної дисципліни (які дисципліни мають передувати вивченню)	вихідна	
Курс	1	1
Семестр	1	1-2 триместр
Загальний обсяг годин / кредитів	90 / 3	90 / 3
Кількість змістовних модулів	3	3
Годин на аудиторне вивчення	30	10
Годин на самостійне вивчення	60	80
Форма підсумкового контролю	іспит	іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Історія та культури України» передбачає опанування певним інструментарієм історичної науки, зокрема її культурної складової, вивчення студентами досвіду історичного минулого народу України, закономірностей політичних, соціально-економічних та культурних процесів, що відбувалися на її території, суті політичних вчень і формування української нації, проблем і перспектив розвитку української державності.

Завдання навчальної дисципліни «Історія та культура України»:

- дослідити закономірності виникнення та джерела формування української історії та культури;
- з'ясувати сутнісні ознаки історії та духовної культури нашого народу, їхню гуманістичну спрямованість, відкритість перед історіями та культурами інших народів, глибокий демократизм, творчий характер;
- навчити студентів вільно оперувати сучасними концептами історичного мистецтвознавства та широким фактологічним матеріалом.
- виробити вміння аналізувати і узагальнювати історичний матеріал у певній системі, оцінювати найважливіші події та явища української історії в контексті світової історії;
- порівнювати історичні події, орієнтуватися в науковій періодизації історії, формувати вміння знаходити і критично аналізувати потрібну інформацію з минулої та сучасної історії та культури України;
- застосовувати набуті знання для прогнозування суспільних процесів.

3. Компетентності, результати навчання

Компетентності:

КЗ-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Заплановані програмні результати навчання:

ПР-9 Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПР-15 Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- першоджерела та найважливіші писемні пам'ятки;
- історіософські концепції щодо формування та розвитку українського етносу;
- основні закономірності, суть і наслідки етапів і процесів українського державотворення;
- історичні особливості пошуку оптимальних моделей будівництва незалежної України;
- процес формування та розвиток історико-етнографічних регіонів України; - історичні процеси в міграційних та еміграційних явищах України;
- історію формування діяльності громадських, культурологічних, освітніх, політичних організацій українського народу;
- еволюцію, закономірність, ефективність розвитку державності України. цивілізаційні витоки і детермінанти української культури;
- сутність українських національно-культурних проєктів;
- світоглядні особливості української культури та їхній зв'язок із національним характером;
- основні етапи формування художніх стилів в українській культурі;

уміти:

- за результатами аналізу історичних джерел та історіографічної літератури визначати періоди, закономірності формування та розвитку етнополітичних процесів в Україні;
- аналізуючи сучасні документи та історичні документи, визначати особливості сучасного соціально – політичного розвитку українського суспільства та його перспективу;
- здійснювати порівняльний і глибинний аналіз історичних подій та явищ;
- розуміти взаємозв'язки минулого, сучасного і майбутнього;
- осмислювати та засвоювати історичний досвід.
- аналізувати різноманітні явища української культури;
- оцінювати значення культурних досягнень українського народу та внесок у них видатних діячів культури України;

- охарактеризувати художні стилі в українській літературі, архітектурі, театрі, образотворчому мистецтві, кінематографі;
- узагальнювати висновки про особливості історичних етапів та головних тенденцій розвитку української культури.

4. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ТА ЇХ ПОЛІТИЧНИЙ І КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК У ЧАСИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА РАННЬОМОДЕРНУ ДОБУ (IX – КІН. XVIII СТ.)

Тема 1. Українські землі в найдавніші часи. Давньоруська держава в IX-XIII ст. Генезис культури українського народу в IX-XIII ст.

Археологічна періодизація стародавньої історії. Залюднення території сучасної України. Поява і розселення людей на території України в епоху палеоліту. Заняття та початки духовного життя людини в епоху палеоліту та мезоліту. Форми соціальної організації. Неолітична революція. Неолітичні археологічні культури на території України. Трипільська культура. Прабатьківщина, розселення, побут і господарство трипільців. Перші індоєвропейці на території України. Середньостогівська та ямна культури. Землероби та скотарі доби бронзи.

Історичне значення винайдення металургії заліза. Виникнення найдавніших великих племінних союзів та рабовласницьких держав в епоху раннього залізного віку. Таври. Кіммерійці. Чорноліська культура. Скіфи. Сармати. Історія античних міст-колоній у Північному Причорномор'ї та Криму: суспільні відносини, господарство, політичний устрій, духовне життя. Боспорське царство. Германські племена на українських землях. Велике переселення народів (IV – VI ст.). Гуни. Авари. Походження і розселення слов'ян. Археологічні культури давніх слов'ян (венедів, антів, склавинів). Перші писемні згадки про слов'ян. Суспільне життя та господарство давніх слов'ян. Давні слов'яни під час вторгнення готів, гунів та аварів.

Язичницька релігія та пантеон божеств (Реформа язичницького культу князя Володимира Святославовича). Запровадження християнства як державної релігії у Київській державі. «Великий розкол» та релігійний вибір Київської Русі. «Повість временних літ» Нестора. «Руська правда». Давньоруське право. Мислителі Київської Русі. «Слово про Закон і Благодать» Іларіона. «Ізборник Святослава». Київська Русь у системі міждержавних відносин середньовічної Європи. Вплив візантійської культури. Культурні контакти Київської Русі зі світом. Давньоруські літописи як історичне джерело і пам'ятка середньовічної літератури. «Слово о полку Ігоревім». Архітектура і сакральний живопис X– XIII ст. Позахристиянські складові культури земель Київської Русі.

Поява і розвиток системи удільних князівств. Експансія Монгольської держави і Київська Русь. Вплив монголо-татарського панування на зміну системи державного управління, суспільного устрою, релігійний і культурний розвиток руських земель.

Формування Галицько-Волинського князівства. Правління Данило Галицького та його нащадків. Експансія Польського, Угорського королівств та Великого Князівства Литовського у боротьбі за спадок Київської Русі.

Тема 2. Українські землі у Литовсько-Польську добу (XIV - перша половина XVII ст.).

Особливості розвитку українських земель у складі Русько-Литовського князівства, Королівства Польського. Закладення підвалин правової системи. Литовські статuti та Магдебурзьке право на українських землях. Кревська унія та процес формування Польсько-Литовської держави. Люблінська унія 1569 р. та її наслідки для України. Річ Посполита: система державного управління, основні соціальні стани (шляхта, міщанство, селянство).

Релігійне життя в Україні в XVI ст. у контексті процесів Реформації і Контрреформації. Берестейська церковна унія та її значення. Релігійна дискусія кінця XVI – перш. пол. XVII ст.

Витоки та причини виникнення козацтва. Особливості його побуту та життя. Основні групи козацтва та їх характеристика. Низові, реєстрові та городові козаки. Суспільно-політичний устрій Запорізької Січі. Козацько-селянські повстання кінця XVI – перш. пол. XVII ст.

Ранньомодерне українське місто. Формування традицій міської освіти (єзуїтські колегії, братські школи). Книгодрукування та формування масової освіти. Українська, польська, єврейська, кримська компоненти у формуванні культури українських земель ранньомодерної доби. Ренесансного гуманізму в Україні XV-XVI ст.: Павло Русин із Кросна, Станіслав Оріховський-Роксолан, Юрій Дрогобич.

Тема 3. Козацька революція XVII ст. Культура Гетьманщини XVII - поч. XVIII ст.

Причини, характер, рушійні сили та етапи козацького повстання під проводом гетьмана Б. Хмельницького. Відродження української державності та суспільно-політичний устрій Війська Запорізького. Переяславська рада 1654 р. «Березневі статті». Історичні альтернативи та уроки українсько-московського зближення 1653-1656 рр. Віленське перемир'я (1656 р.). Гадяцький договір (1658): перспектива реформації Речі Посполитої. Україно-московська війна 1658-1659 рр. Руїна, її причини та наслідки. Розвиток подій на Правобережжі в 60-80-ті рр. XVII ст. П. Дорошенко. Устрій та політичні події в Гетьманщині у другій половині XVII ст. Московські, Глухівські та Конотопські статті. Андрусівське перемир'я та «Вічний мир», їх наслідки для України.

Експансія Московської держави у релігійному житті Гетьманщини у др. пол. XVII – поч. XVIII ст. Ідеологія «Москва – III Рим» як підґрунтя для агресивної політики Московської держави.

Зовнішня та внутрішня політика гетьмана І. Мазепи. Полтавська битва 1709 р. та її наслідки. Обмеження царським урядом автономних прав України (перша половина XVIII ст.). І Малоросійська колегія та Правління гетьманського уряду, їх діяльність. Гетьман К. Розумовський. Остаточна ліквідація гетьманства та Гетьманщини. II Малоросійська колегія. Знищення Запорізької Січі Катериною II. Визвольний рух на Правобережній Україні у XVIII ст. Коліївщина.

Ліквідація Кримського ханства і російський імперський проєкт на південноукраїнських землях. Інкorporація українських земель у структури Російської імперії наприкінці XVIII ст. Поділи Речі Посполитої та їхні наслідки для українських земель. Антисемітизм як складова заходів Російської імперії щодо інкорпорації земель Правобережної України.

Духовна культура українського народу другої половини XVII – кінця XVIII ст. Бароко як нове світовідчуття доби. Українське козацтво як історичний феномен і явище культури. Вплив козацтва на розбудову культури. Козацька художня творчість: думи, танці, ікони, собори. Козацькі літописи. Специфіка національного варіанту бароко в мистецтві. Остаточне оформлення стилю в добу гетьманства Івана Мазепи. Творець архітектурного барокового обличчя Києва у XVIII ст. – І. Григорович-Барський. Перлини барокової архітектури – споруди С. Ковніра, Й. Г. Шеделя. Розвиток портретного жанру. Становлення української драми (Д. Туптало, М. Довгалевський, О. Кониський). Розквіт шкільного театру, вертепу. Музичне бароко: жанр духовного і світського канту, партесного концерту. Барокові риси хорової творчості М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя. М. Ділецький. Народно-пісенна творчість і козацький рух. Києво-Могилянська академія: її роль у культурному житті України та інших слов'янських народів. Філософська школа Г. Сковороди, діяльність Ф. Прокоповича. Розвиток освіти.

Тема 4. Суспільно-політичний та культурний розвиток України в XIX ст.

Суспільно-політичний та економічний розвиток України у XIX ст. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської та Австрійської імперій. Формування своєрідності історико-культурних регіонів України. Криза феодального ладу у підросійській Україні. Імперіалізм як ідеологія Росії XIX ст. Ідеологія і діяльність Кирило-Мефодіївського товариства. Східна (Кримська) війна 1853-1856 рр. та її наслідки.

Реформи Марії Терезії у Королівстві Галиції і Лодомерії. Події революції 1848 р. на західноукраїнських землях. Національне відродження. Український політичний проєкт на західноукраїнських землях у конкуренції із польським державотворчим проєктом.

Буржуазні реформи 1860-х – 1870-х рр. в Наддніпрянській Україні. Їхні причини та мета. Вплив реформ Олександра II на соціально-економічний розвиток країни. Завершення технічного перевороту в Україні та початок індустріалізації. Процеси урбанізації. Соціальні зміни в українському суспільстві. Формування пролетаріату та буржуазії України, особливості їх складу та соціальних поглядів. Початок трансформації царської Росії у буржуазну монархію. Запровадження місцевого самоврядування в Російській імперії. Становлення нової судової системи.

Загальноросійський революційний рух в Україні в другій половині XIX ст. Революційні народники та їх діяльність в Україні. «Чигиринська змова». Національно-визвольний рух в підросійській та південноукраїнській Україні. Утворення громад. В. Антонович, М. Драгоманов. Москвофіли та народовці, їх діяльність.

«Хлопомани»: предтеча широкого громадського руху: В. Антонович, М. Драгоманов, П. Чубинський, брати Синегуби, Л. Глебов, В. Самойленко, Б. Грінченко, а також майбутні політичні діячі С. Петлюра і брати Міхновські (члени полтавської громади). «Історія русів». Формування модерної української літератури народною мовою. І. Котляревський. Формування системи імперської вищої освіти (Харківський, Київський. Новоросійський (Одеський) університети). Поетична та етнографічна діяльність М. Максимовича. Кирило-Мефодіївське товариство. М. Костомаров та П. Куліша. «Русалка Дністровая». Класицизм як офіційно затверджений стиль у добу романтизму. Архітектори А. Меленський, В. Беретті та ін. «Софіївка» як приклад садовопаркового мистецтва класицистичного стилю. Класицизм у живопису та скульптурі А. Лосенка, Д. Левицького, І. Мартоса, М. Козловського (др. пол. XVIII ст.). Майстри українського класицистичного малярства – І. Сошенко, В. Штернберг, Т. Шевченко. Творчість В. Тропініна.

Діяльність В. Антоновича, М. Драгоманова, П. Юркевича. Перша українська національна опера С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм». «Вечорниці» П. Ніщинського. Перше сузір'я професійних акторів (М. Щепкін, К. Соленик). Заснування українського професійного театру нового покоління (1883р.). Драматургія М. Старицького, М. Кропивницького, І. Карпенка-Карого. Основоположник української національної музичної школи М. Лисенко. Національна школа пейзажного живопису (80-90-ті рр.). Культурно-освітнє товариство «Просвіта» (1868, Львів). Наукові школи другої половини XIX ст. та їх світове значення (О. Ляпунов, М. Бекетов, І. Пулюй, С. Ковалевська, І. Мечников, О. Потєбня, К. Ушинський та ін.). Українська культура: М. Грушевський, І. Франко, Леся Українка, М. Коцюбинський, В. Винниченко).

Тема 5. Україна в період революційної кризи початку XX ст. Культурний простір модерного часу.

Ранньоіндустріальна модернізація в Україні наприкінці XIX – початку XX ст. та її специфіка. Процеси монополізації у промисловості. Становище на селі. Революційна криза в українських землях на початку XX ст. та її прояви. Події революції 1905 – 1907 рр. Маніфест 17 жовтня 1905 р. та його значення для перетворення Російської імперії на конституційну монархію. «Чорносотенний рух» та посилення державного антисемітизму у підросійській Україні. Формування українських політичних партій у Наддніпрянській Україні та у Західноукраїнських землях.

Українці в Державній думі. Виникнення україномовної преси та діяльність «Просвіт». Утворення та діяльність українських національних партій. Земельна реформа Столипіна та її вплив на Україну. Перша світова війна та українські землі. Ставлення до війни українців Російської та Австро-Угорської імперії.

МОДУЛЬ 2. УКРАЇНА У ХХ СТ.

Тема 6. Україна у Першій світовій війні.

Українські землі як арена військових дій. Формування Легіону Українських січових стрільців. Галицька битва і російська окупація Галичини (1914-1915 рр.). Наслідки Першої світової війни та її вплив на розвиток українського державного проєкту.

Тема 7. Українська національно-демократична революція. Боротьба за Українську державність у 1917-1921 рр.

Ліквідація монархії у Росії. Формування та діяльність Української Центральної Ради. Українська революція у контексті політичної боротьби на теренах колишньої Російської імперії. Більшовицький переворот в Росії та перша українсько-більшовицька війна 1917-1918 рр. Брестська мирна угода 1918 р. Проголошення незалежності Української народної республіки. Гетьманський переворот, формування Української Держави гетьмана П. Скоропадського: внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно-культурне будівництво. Боротьба за відновлення УНР. Антигетьманське повстання. Директорія її політичний та соціально-економічний курс. С. Петлюра. Трудовий конгрес. Отаманщина. Махновський рух. Антиєврейські погроми під час громадянської війни в Росії та українсько-російської війни 1919 – 1921 рр.

Революційні події 1918 р. на західноукраїнських землях. Повстання 1 листопада 1918 р. у Львові. Проголошення ЗУНР. Акт Злуки. Створення Української Галицької армії. Дипломатична діяльність уряду ЗУНР. Причини поразки державотворчого процесу в Західній Україні.

Формування УСРР. Перша радянська конституція України. Політика воєнного комунізму та «Червоний терор» в Україні. Радянсько-польська війна та Україна. Ризький мирний договір та його умови. Уроки Української національно-демократичної революції.

Тема 8. Українські землі у період між двома світовими війнами (1921-1939).

Соціально-економічне та політичне становище України після встановлення більшовицької диктатури. НЕП в Україні та його наслідки. Особливості національно-державного будівництва в 1920-х рр. Вхідження України до складу СРСР. Політика «українізації» в 1920-х рр.

Індустріалізація та колективізація в УСРР. Їхні політичні та соціальні наслідки. Голодомор 1932–1933 рр. – перший геноцид на українських землях. Його демографічні, соціальні, економічні наслідки. Встановлення радянського тоталітарного режиму в 1930-х рр. Репресії в Україні (у т. ч. репресії щодо етнічних меншин).

Особливості політичного, соціально-економічного розвитку західноукраїнських земель у міжвоєнний період. Діяльність українських політичних організацій в Польщі, Румунії та Чехословаччині в 1921 – 1939 рр.

Якісні зміни в культурному житті України першої третини ХХ ст.: розбудова української державності; розвиток національної освіти та науки. Створення Української академії наук. Внесок В. Вернадського, А. Кримського та інших вчених в науку і культуру України. Створення Української академії мистецтв та її перший ректор художник-графік Г. Нарбут. Розвиток літературного процесу та вплив європейського модернізму (М. Вороний, Я. Савченко, О. Слісаренко та ін.). Творчість П. Тичини та «неокласики» (М. Зеров, М. Драй-Хмара та ін.). Діяльність літературних об'єднань («Ланка», «Марс» та ін.). Теоретик національно-культурного відродження М. Хвильовий. Театри. Оновлення

театральної культури. Лесь Курбас та театр «Березіль» (1922 р.). Новий напрям в драматургії В. Винниченка, драматургія М. Куліша.

Авангардний живопис в Україні. Художники О. Богомазов, О. Екстер та ін. Монументальний живопис М. Бойчука. Новаторські пошуки художників М. Бурачека, О. Мурашка, Василя і Федора Кричевських та ін. Скульптура та архітектура.

Музична культура першої третини ХХ ст. - важливий етап формування національної композиторської школи (К. Стеценко, Я. Степовий, М. Леонтович, М. Вериківський, Л. Ревуцький, С. Людкевич). Становлення української симфонічної школи (Б. Лятошинський). Роль львівської «празької» школи в галицькій музиці 30-х років (В. Барвінський, М. Колесса, Н. Нижанківський та ін.). Виконавська майстерність І. Паторжинського, М. Литвиненко-Вольгемут, З. Гайдай, О. Петрусенко. Музично-співацькі товариства «Торбан», «Боян», «Руська бесіда». Українізація в 20-і роки та роль товариств «Просвіти». Формування національної самосвідомості. Припинення культурного піднесення в Україні у 1932-1933 рр.: період «розстріляного відродження».

Тема 9. Україна під час Другої світової війни (1939-1945) рр.

Українське питання в міжнародній політиці напередодні Другої світової війни. Трагедія Карпатської України. Початок Другої світової війни та включення західноукраїнських земель до СРСР. Радянська Західної України та її наслідки. Окупація СРСР Буковини і Північної Бессарабії.

Початок німецько-радянської війни у 1941 р. Поразка Червоної армії на початковому етапі війни. Формування нацистського «Нового порядку» на території окупованої України. Голокост в Україні. Колабораціонізм. Подвиг Праведників народів світу. Рух Опору в окупованій Україні.

Наступ СРСР у 1943-1944 р. і ліквідація нацистської окупації. Радянська депортація кримли та етнічних груп Криму (1944 р.). Українці на фронтах Другої світової війни. Наслідки Другої світової війни для України.

Тема 10. Україна у повоєнний період (1945-1980-ті рр.).

Завершення формування території України. Відбудова народного господарства УРСР в післявоєнний період. Голод 1946-1947 рр. Особливості суспільно-політичного життя в Україні у 1945 – 1953 рр. Становище в Західній Україні у післявоєнні часи. «Ждановщина» в Україні.

«Хрущовська відлига» в Україні. Спроби демократизації країни. Критика культу особи Йосипа Сталіна. «Шестидесятники». Економічні реформи 1957 р., 1965 р. та їх наслідки для України. Особливості суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку УРСР в роки застою. Дисидентський рух 1960-х – 1970-х рр. в Україні, його основні течії та напрямки.

Проблеми і протиріччя розвитку УРСР під час перебудови 1985 – 1991 рр. Створення нової політичної ситуації в Україні на межі 1980-х – 1990-х рр. Декларація «Про державний суверенітет України». Виникнення нових партій та рухів. Особливості економічного становища.

Україна після Другої світової війни. Критика культу особи Сталіна. Реформи М. Хрущова, «політична відлига». Шестидесятники. Реформи середини 60 – х рр. Діяльність П. Шелеста, В. Щербинського. Наростання застійних явищ і русифікації, наростання екологічної небезпеки. Політичні репресії 60-70 рр. Посилення реакції у духовному житті, спотворення історії України. Розгортання правозахисного і дисидентського руху 1965 р. – перша хвиля арештів української інтелігенції, працівників культури, письменників і журналістів (літературний критик І. Світличний, художник І. Заливаха, історик В. Мороз, поет-перекладач С. Караваний) та інші. Політичні процеси у Донецьку (над групою Гаєвого, 1961), Запоріжжі (над групою Савченко, 1962), Рівно, Тернополі, Чернівцях, Луганську і Києві. Фундатори руху «шістдесятників» – Л. Костенко,

І. Світличний, В. Симоненко та ін. Відлуння «шістдесятництва» у кіномистецтві. Українські «правозахисники». Пошуки національної форми в малярстві (К. Білокур); «нова фольклорна хвиля» в українській музиці 60-70-х рр. Особливості розвитку образотворчого мистецтва 70-80-х рр. Потяг інтелігенції до західних та східних релігійних течій. Активізація Української автокефальної православної церкви. Культура діаспори в цілісному українському культурному просторі.

Політична та культурно-просвітницька діяльність української творчої інтелігенції: Л. Костенко, І. Драч, І. Дзюба, Д. Павличко, М. Вінграновський, Є. Гуцал, В. Дрозд, І. Світличний, В. Симоненко. Поезія В. Стуса. Літературна творчість М. Осадчого і В. Марченка. Літературна критика та публіцистика В. Мороза і В. Чорновола. Самвидав «Гельсинська спілка». Народний рух України.

Здобутки сучасного українського кіномистецтва. «Поетичне кіно». С. Параджанов. І. Миколайчук, Л. Осика.

Кіностудія ім. О. Довженка, Одеська та Ялтинська кіностудії. Кінорежисери Т. Левчук, Г. Кохан, К. Муратова. Український культурний процес в еміграції. Празька школа української поезії (Є. Маланюк, О. Теліга). Д. Чижевський. М. Семчишин, Д. Дорошенко, Д. Антонович. Скульптурна пластика й «архітектура» О. Архипенка. Розвиток музичної культури. Національно-культурний рух в Україні у середині 80-х – на початку 90-х років та його особливості. Декларація Верховної Ради України про державний суверенітет України. Акт проголошення незалежності України. Їх значення у формуванні національної самосвідомості українців, розвитку духовної культури. Українська державність як необхідна передумова національно-культурного відродження.

МОДУЛЬ 3. УКРАЇНА У ДОБУ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧ. ХХ СТ.).

Тема 11. Боротьба за Українську незалежність. Становлення Української державності.

Лібералізація у СРСР («Перебудова»). Чорнобильська катастрофа та її вплив на розвиток українського національно-демократичного руху. Народний Рух України і формування політичних партій в Україні. «Революція на граніті». Криза радянського суспільно-економічного ладу. Проголошення Державного суверенітету УРСР. Політична криза в СРСР у 1991 р. Путч ДКНС (ГКЧП). Проголошення Незалежності України.

Державотворчий процес в Україні в 1990-х рр. Леонід Кравчук та Леонід Кучма. Прийняття Конституції 1996 р. Курс переходу до ринкових економічних відносин в країні та його реалізація. Економічна криза 1990-х рр. та її причини. Українська зовнішня політика у часи президентства Л. Кравчука і Л. Кучми.

Економічні перетворення на початку ХХІ ст. в Україні.

Вибори Президента України 2004 р. та політична криза в Україні. «Помаранчева революція». Президент В. Ющенко, діяльність його урядів. Президент В. Янукович та зміна зовнішньополітичного курсу країни. Соціально-економічні тенденції розвитку країни у 2008-2013 рр. Революція Гідності 2013-2014 рр.: причини та наслідки.

Збройна агресія Росії проти України у 2014-2015 рр.: анексія Криму, російська окупація на Сході України. Україна на шляху до Європи. Відновлення незалежності Православної церкви в Україні. Президентські та парламентські вибори в Україні 2019 р.

Тема 12. Українське культурне відродження періоду Незалежності.

Національне пробудження українського народу. Викриття злочинів тоталітаризму. Формування громадських організацій. "Товариство української мови". Народний Рух України та його роль у пробудженні національної свідомості. Реформа виборчої системи.

Культура України в умовах нової соціально-політичної реальності (90–ті роки ХХ ст.). Національно-культурний рух в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Українська

державність як необхідна передумова розвитку національної культури. Демократизація духовного життя українського народу.

Національна культура України як засіб входження України у світовий культурний простір. Новаційні й трансформаційні тенденції у сфері духовної культури. Зростання інтересу до історії національної культури. Особливості соціокультурних процесів у незалежній Україні, їх суперечливий характер. Постмодерн в Україні. Насичення культурного життя національним і постмодерністським змістом. Формування специфічних культурних структур в окремих регіонах України.

Еволюція політики держави у сфері мовного законодавства (1989-2022 рр.). Релігійне життя в Україні. Державна політика пам'яті та виміри сучасної української культури у літературі, живописі, музиці.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											Форма контролю	
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	с	ла	ін	с.р.		л	с	ла	ін		с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовний модуль 1. Українські землі та їх політичний і культурний розвиток у часи середньовіччя та ранньомодерну добу (IX –XVIII ст.)													
<i>Тема 1.</i> Українські землі в найдавніші часи. Давньоруська держава в IX-XIII ст. Генезис культури українського народу в IX-XIII ст.	8	2				6	10					10	
<i>Тема № 2.</i> Українські землі у Литовсько-Польську добу (XIV - перша половина XVII ст.).	8	2				6	10					10	У
<i>Тема № 3.</i> Козацька революція XVII ст. Культура Гетьманщини XVII–поч. XVIII ст.	8		2			6	10					10	
<i>Тема 4.</i> Суспільно-політичний та культурний розвиток України в XIX ст.	10	2	2			6	12	2				10	ПК
<i>Тема 5.</i> Україна в період революційної кризи початку XX ст.	8	2	2			4	10					10	КР

Культурний простір модерного часу.													
Разом за змістовим модулем 1	42	8	6			28	52	2				50	
Змістовний модуль 2. Україна у XX ст.													
<i>Тема 6.</i> Україна у Першій світовій війні.	4					4						4	
<i>Тема 7.</i> Українська національно-демократична революція. Боротьба за Українську державність у 1917-1921 рр.	8	2	2			4	8	2				2	
<i>Тема 8.</i> Українські землі у період між двома світовими війнами (1921-1939).	6	2				4	6		2			4	У
<i>Тема № 9.</i> Україна під час Другої світової війни (1939-1945) рр.	10	2	2			4	6	2				4	
<i>Тема 10.</i> Україна у повоєнний період (1945-1980-ті рр.).	4		2			6	4		2			2	ПК
Разом за змістовим модулем 2	32	6	6			18	24	4	4			16	
Змістовий модуль 3. Україна у добу відновлення державної незалежності (кінець XX – поч. XXI ст.).													
<i>Тема 11.</i> Боротьба за Українську незалежність. Становлення Української державності.	8	2				8						8	
<i>Тема 12.</i> Українське культурне відродження періоду Незалежності.	8		2			6						6	
Разом за змістовим модулем 3	16	2	2			14	14					14	
Всього	90	16	14			60	90	6	4			80	

Форми контролю: усне опитування – У
 контрольні роботи – КР
 перевірка конспектів – ПК

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	<i>Тема № 1.</i> Українські землі в найдавніші часи. Давньоруська держава в IX-XIII ст. Генезис культури українського народу в IX-XIII ст.	2	
2	<i>Тема № 2.</i> Українські землі у Литовсько-Польську добу (XIV - перша половина XVII ст.).	2	
3	<i>Тема № 4.</i> Суспільно-політичний та культурний розвиток України в XIX ст.	2	2
4	<i>Тема № 5.</i> Україна в період революційної кризи початку XX ст. Культурний простір модерного часу.	2	
5	<i>Тема № 7.</i> Українська національно-демократична революція. Боротьба за Українську державність у 1917-1921 рр.	2	2
6	<i>Тема № 8.</i> Українські землі у період між двома світовими війнами (1921-1939)	2	
7	<i>Тема № 9.</i> Україна під час Другої світової війни (1939-1945) рр.	2	2
8	<i>Тема № 11.</i> Боротьба за Українську незалежність. Становлення Української державності.	2	
Усього годин		16	6

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		Максим. кіл-ть балів
		Денна форма	Заочна форма	
1.	<i>Тема № 3.</i> Козацька революція XVII ст. Культура Гетьманщини XVII– поч. XVIII ст.	2		2
2.	<i>Тема № 4.</i> Суспільно-політичний та культурний розвиток України в XIX ст.	2		2
3.	<i>Тема № 5.</i> Наддніпрянська Україна в період революційної кризи та національно-визвольних змагань (1900-1921 рр.). Культурний простір модерного часу	2		2
4.	<i>Тема № 7.</i> Українська національно-демократична революція. Боротьба за Українську державність у 1917-1921 рр.	2		2
5.	<i>Тема № 8.</i> Українські землі у період між двома світовими війнами (1921-1939).		2	2
6.	<i>Тема № 9.</i> Україна під час Другої світової війни (1939-1945) рр.	2	2	2
7.	<i>Тема № 10.</i> Україна у повоєнний період (1945-1980-ті рр.).	2		2
8.	<i>Тема № 12.</i> Українське культурне відродження періоду Незалежності.	2		2
Усього годин		14	4	16

8. Теми практичних занять (не передбачено)

9. Теми лабораторних занять (не передбачено)

10. Самостійна робота (питання для самостійного опрацювання (есе)) (денна форма)

№ з/п	Назва теми есе (одна на вибір)	Кількість годин		К-ть балів
		Денна	Заочна	
1	1.1 Елементи примітивних релігійних вірувань первісної доби у житті людини сучасності. 1.2 Табу як форма соціального нормування та регулювання у первісному суспільстві. 1.3 Еллінізм у формуванні культури українських земель. 1.4 «Руська Правда» у контексті середньовічного кодифікованого права. 1.5. Скандинавські, тюркські, візантійські (грецькі), юдейські елементи у культурі земель Київської Русі.	5	6	3
2	2.1 Руська культурний спадок у Речі Посполитій; 2.2 Феномен релігійної толерантності у добу релігійних воєн (на прикладі Речі Посполитої XVI – поч. XVII ст.). 2.3 Гутенбергова революція та її наслідки для культури європейських держав. 2.4 Місто Речі Посполитої: парадокси мультикультурної взаємодії. 2.5 Формування етностереотипів у ранньомодерну добу на українських землях.	5	6	3
3	3.1 Теорії походження українського козацтва; 3.2 Релігійна ситуація на українських землях напередодні та після повстання Б. Хмельницького. 3.3 Політичний портрет гетьмана доби Руїни (І. Брюховецький, П. Дорошенко, П. Тетеря, І. Самойлович, Д. Многогрішний, Я. Сомко, Ю. Хмельницький (на вибір)); 3.4 Козацькі столиці України (Чигирин, Батурин, Глухів); 3.5 Українське бароко у контексті розвитку європейського бароко.	5	6	4
4	4.1 Велика Французька революція та формування української модерної нації. 4.2 Формування української модерної літератури у культурних просторах Австрійської та Російської імперій. 4.3 «Золота доба штетлу»: особливості соціальної, економічної організації, культурний спадок. 4.4 Феномен подвійної лояльності українських еліт у добу імперій. 4.5 Парадокси російської колонізації Півдня України наприкінці XVIII – першої пол. XIX ст.ст.	5	6	3

5	<p>5.1 Європейська індустріалізація українських земель кін. XIX – поч. XX ст.</p> <p>5.2 Формування традицій українського благодійництва та меценатства.</p> <p>5.3 Антиєврейські погроми на території підросійської України.</p> <p>5.4 Жінка у громадському житті українських земель (др. пол. XIX – поч. XX ст.ст.).</p> <p>5.5 Модерн як явище культурного життя.</p>	5	6	3
6	<p>6.1 Російська окупація Східної Галичини (1914 – 1915 рр.).</p> <p>6.2 Перша світова війна та формування української політичної еліти.</p> <p>6.3 Феномен біженства під час Першої світової війни.</p> <p>6.4 Образ ворога та пропаганда під час Першої світової війни.</p> <p>6.5 Пам'ятники невідомого солдата: меморіальна традиція Першої світової війни.</p>	5	6	3
7	<p>7.1 Національні меншини України та Українська революція 1917 р.</p> <p>7.2 Антиєврейські погроми 1918-1920 рр.</p> <p>7.3 Причини поразки Української Центральної Ради.</p> <p>7.4 Українсько-більшовицька війна 1917-1918 рр. та російське вторгнення в Україну у 2014 р.: спільне та відмінне.</p> <p>7.5 Українська республіканська капела (О. Кошиць): культурна дипломатія УНР.</p>	5	6	3
8	<p>8.1 Голодомор 1932-1933 рр. та голоди 1920-х рр.</p> <p>8.2 «Паралельні світи»: українці, поляки і євреї у Другій Речі Посполитій.</p> <p>8.3 Микола Хвильовий: парадокс українського радянського літературного відродження.</p> <p>8.4 Радянська коренізація в Україні.</p> <p>8.5 Переслідування віруючих у СРСР у 1920-1930 рр.</p>	5	6	4
9	<p>9.1 Голокост в Україні: специфіка, масштаби, наслідки.</p> <p>9.2 Нацистська окупація і українсько-польське протистояння під час Другої світової війни.</p> <p>9.3 Феномен рятування і подвиг Праведників народів світу.</p> <p>9.4 Радянська депортація кримли 1944 р.</p> <p>9.5 Український вимір Катинської трагедії.</p>	5	8	4
10	<p>10.1 Голод 1946-1947 рр.: причини та наслідки.</p> <p>10.2 Львівський собор 1946 р.</p> <p>10.3 Антисемітська кампанія в СРСР 1948-1953 рр.</p> <p>10.4 УРСР і створення Держави Ізраїль.</p> <p>10.5 Українсько-єврейський вимір солідарності у дисидентському русі.</p>	5	8	3
11	<p>11.1 Чорнобильська катастрофа та її вплив на суспільно-політичне життя в УРСР.</p> <p>11.2 Відкриття «білих сторінок» історії як складова демократизації українського суспільства.</p>	5	8	3

	11.3 Єврейське культурне відродження в Україні (кінець 1980-х – поч. 1990-х рр.). 11.4 Українсько-російські відносини у 1991-2004 рр. 11.5 Українська популярна музика: від «Червоної Руги» до «Русского радио»: поле битви «м'якого впливу».			
12	12.1 Мовна ситуація в Україні: 1991 – 2022 рр. 12.2 Українське ігрове кіно 1991- 2023 рр. 12.3 Сучасна українська література (на прикладі творчості С. Жадана, С. Андрухович, О. Забужко. А. Куркова, Т. Малярчук, О. Сняданко та ін.) (на вибір). 12.4 Боротьба за минуле: українські історичні дискусії (2004-2022 рр.). 12.5 Деколонізація і глобалізація: дискусії про культуру в сучасній Україні.	5	8	4
Усього годин		60	80	44

11. Індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання

Тематика есе:

1. Історія України: наука про минуле чи передбачення майбутнього?
2. Чи можливий «об'єктивний» погляд на минуле у роботі історика?
3. “Номо sovieticus”: спроба історико-психологічного портрету.
4. Українці та євреї (поляки, киримли, вірмени *(на вибір)*): тисячоліття співжиття.
5. Внесок національних меншин у розвиток науки та культури України.
6. Геноциди ХХ ст. та їхні трагічні наслідки для культури України.
7. «Антиімперський вибір»: українські письменники та поети неукраїнського походження.
8. Повсякдення «звичайної» людини у ранньомодерний час (або будь-який період минулого).
9. Історичні сюжети у творах сучасних українських письменників (огляд твору на вибір студента).
10. Місця української пам'яті: аналіз меморіальних комплексів України (історико-соціологічний погляд на будь-який історико-меморіальний комплекс на території сучасної України).

12. Методи навчання:

Загальні:

1. **Словесні** методи навчання: евристична бесіда; акроматичне пояснення (індукція, дедукція, традукція), розповідь, лекція, інструктаж, робота з підручником.
2. **Наочні** методи навчання: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.
3. **Практичні** методи навчання: вправи, практичні й дослідні роботи.
4. **Активні** методи навчання: сократівська бесіда, дискусія, cooperative learning, імітаційно-діяльнісні ігри, психодрама, кейс-стаді (метод ситуацій).
5. **Методи інформаційно-телекомунікаційних технологій**: LMS (Learning Management System) програмні додатки для адміністрування навчальних курсів в рамках дистанційного навчання (Classroom, Prometheus, Quizlet, Udemy, EdX, Coursera, Brainly, Khan Academy, СК-12). WhatsApp, Viber, Telegram.

За характером пізнавальної діяльності:

1) *пояснювально-ілюстративний* (інформаційно-рецептивний) метод: викладач організує сприймання та усвідомлення учнями інформації, а студенти здійснюють сприймання (рецепцію), осмислення і запам'ятовування її;

2) *репродуктивний*: викладач дає завдання, у процесі виконання якого студенти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;

3) *проблемного виконання*: викладач формулює проблему і вирішує її, студенти стежать за ходом творчого пошуку (студентам подається своєрідний еталон творчого мислення);

4) *частково-пошуковий* (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють студенти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності студентів);

5) *дослідницький*: викладач ставить перед студентами проблему, і ті вирішують її самостійно, висуваючи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації, прилади, матеріали тощо.

Методи навчання відповідно до програмних результатів:

ПР-3 – навчальна дискусія; робота в малих групах, «займи позицію»; есе;

ПР-6 - лекція, навчальна дискусія, інструктаж; індивідуальні роботи, метод проектів; «коло ідей», «акваріум», «мозковий штурм», «метод Прес», «займи позицію», «навчаючись-учусь»; презентація;

ПР-12 – лекція, проблемне навчання, портфоліо; робота в малих групах; демонстрація, презентація.

13. Методи контролю

- оцінка вирішення типових завдань;
- критерійно-орієнтовані тести по окремих розділах дисципліни і дисципліні в цілому;
- письмові контрольні роботи;
- усне опитування під час занять;
- оцінка рефератів по окремих розділах дисципліни з використанням монографічної і періодичної літератури;
- дистанційний контроль;
- підсумковий тест / залік.

14. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Поточне оцінювання та самостійна робота (денне)											Підсумковий контроль	Сума балів	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3			
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	60	100
Поточний контроль													
2	2	5	5	5		5	3	5	5	3	5		
Контроль самостійної роботи													
		5			5						5		
Іспит											40		

15. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку

90–100	A	відмінно	зараховано
83–89	B	добре	
75–82	C		
68–74	D	задовільно	
60–67	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ І ВМІНЬ:

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Відмінно	90–100	A

ставиться, якщо студент:

- ґрунтовно і повно відтворює вивчений матеріал;
- виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує свої думки, застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади не тільки за підручником, а й самостійно складені;
- викладає матеріал послідовно і правильно з точки зору норм літературної мови.
- вміє застосовувати його для вирішення конкретних професійних завдань.

Оцінка «відмінно» виставляється студентам, які засвоїли взаємозв'язок основних понять дисципліни і професії, яку вони набувають, виявили творчі здібності і використовують їх при вивченні навчально-програмного матеріалу. Відмінному рівню відповідає правильна й вичерпна відповідь на поставлене питання, в якій студент показав усебічне системне знання програмного матеріалу; засвоєння основної та додаткової літератури; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами, вивчення яких передбачено програмами дисциплін; уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	83–89	B
	75–82	C

ставиться, якщо студент дає відповідь, що задовольняє тим же вимогам, що й оцінка “5”, але допускає деякі помилки, які сам виправляє після зауваження викладача, та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

Оцінка «дуже добре» (83–89 балів, B) – вище середнього рівня з кількома помилками – виставляється студентам, які повністю опанували навчально-програмний матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою. Оцінка «добре» виставляється студентам, які показують систематичний характер знань з дисципліни і вміють самостійно поповнювати свої знання протягом всього навчання;

Оцінка «добре» (75–82 бали, C) – виставляється студентам, які опанували навчально-програмний матеріал, успішно виконали завдання, передбачені програмою, засвоїли основну літературу, яка рекомендована програмою; таким чином, робота студентами виконана, але з певною кількістю помилок.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	68–74	D

	60–67	E
--	-------	---

ставиться, якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень даної теми, але:

- відтворює матеріал не досить повно і допускає помилки у формулюванні правил;
- не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки і відчуває труднощі під час добору прикладів;
- відтворює матеріал непослідовно і допускає помилки в мовленнєвому оформленні.

Оцінка «задовільно» (68–74 бали, D) – виставляється студентам, які знають основний навчально-програмний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, виконують завдання непогано, але зі значною кількістю помилок, ознайомлені з основною літературою, яка рекомендована програмою. Задовільному рівню відповідає у цілому правильна відповідь на поставлене запитання (завдання), якщо студент показав достатній рівень знань з основного програмного матеріалу, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарата, показав недостатні знання літературних джерел. Оцінка «задовільно» виставляється студентам, які допустили на екзамені помилки при виконанні екзаменаційних завдань, але під керівництвом викладача вони знаходять шляхи їх подолання.

Оцінка «достатньо» (60–67 балів, E) – виставляється студентам, які знають основний навчально-програмний матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії.

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з можливістю повторного складання	35–59	FX
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	0–34	F

ставиться, якщо студент виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу відповідно розділу, допускає у формулюванні правил помилки, що спотворюють їх зміст, непослідовно і невпевнено викладає матеріал.

16. Форми поточного та підсумкового контролю успішності навчання.

Форми поточного контролю: усне опитування, письмове опитування, есе, індивідуальний проект.

Форма підсумкового контролю: залік.

17. Методичне забезпечення

- 1) робоча навчальна програма дисципліни;
- 2) комплексна контрольна робота;
- 3) екзаменаційні матеріали;
- 4) конспекти лекцій;
- 5) інформаційно-методичне забезпечення семінарських занять;
- 6) інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів.

18. Рекомендована література

Основна:

1. Бойко О. Новітня історія України. 2014-2019 роки. Київ : Академія, 2020. 160 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX-XX століття. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.
3. Грицак Я. Подолати минуле. Глобальна історія України. Київ : «Портал», 2022. 432 с.

4. Історія України (підручник) / В. А. Качкан, В. М. Левандовський, О. Б. Величко та ін. Київ : ВСВ «Медицина», 2018. 360 с.
5. Історія України. підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / За редакцією д.і. н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія. Черкаси: Український літопис. 2016. 644 с.
6. Лазарович М. Історія України. Навчальний посібник. Київ : Знання. 2013. 685 с.
7. Логвиненко Б. Українет. Країна зсередини. Львів : Видавництво Старого Лева 2019. 312 с.
8. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель та народів / Пер з англ.: Е. Гайдель, С. Грачова, Н. Кушко, О. Сидорчук; Карти П.-Р. Магочій; Показчики Л. Ільченко; Наук. ред. С. Біленький; Ред. укр. вид. Л. Ільченко; Відп. ред. В. Падяк. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2012. 794 с.
9. Магочій П.-Р. Євреї та українці: тисячоліття співіснування / Павло-Роберт Магочій, Йоханан Петровський-Штерн. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2016. – 313 с.: іл.
10. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: КСД, 2021. 512 с.
11. Снайдер Т. Криваві землі: Європа поміж Гітлером та Сталіним. Київ: «Грані-Т», 2011. 448 с.
12. Старченко Н. Українські світи Речі Посполитої. Київ: «Laurus», 2021. 616 с.
13. Харькова Н. Історія України. Повний курс у 49 таблицях. Опорний конспект. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2018. 56 с.
14. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: «Критика», 2007. 375 с.
15. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 4-те видання. Київ: «Часопис “Критика”», 2009. 584 с.

Додаткова

1. Агеєва В. За лаштунками імперії. Есеї про українсько-російські культурні відносини. Київ: «Віхола», 2021. 360 с.
2. Гринишина М. Театр української драматургії. Сучасна та класична українська п'єса на сценах театру у 1930 – х роках. Київ : Інтертехнологія, 2006. 283с.
3. Грушевський М. Ілюстрована історія України. Репринтне відтворення видання 1913 р. Київ. 1990. 525 с.
4. Дециньський Л. Є., Денисов Я. Я. та ін. Українська і зарубіжна культура. Видання 4 те, перероб. і доп.: Навч. посіб. – Львів: Видавництво “Бескид Біт”, 2005. 304 с.
5. Зінченко О. Як українці зруйнували імперію зла. Харків: “Vivat”, 2024. 560 с.
6. Здолавши півшляху життя земного... "Божественна Комедія" Данте та її українське відлуння / Пер. та упоряд. М.Стріха. Київ : "Факт", 2002. 136 с.
7. Кравець М.С., Семашко О. М., Піча В.М. та ін. Культурологія: Навч. посіб. Для студ. вищих навч. закладів / За заг. ред. В.М. Пічі. Львів: Новий Світ, 2006. 240 с.
8. Липа К. Історія архітектурних стилів, великих і не дуже. Київ: «Віхола», 2024. 272 с.
9. Меднікова Г . С. Українська і зарубіжна культура ХХ ст. : навч. посіб. Київ : Т-во „Знання”, 2002. 214 с.
10. Петровський-Штерн Й. Анти-імперський вибір: постання українсько-єврейської ідентичності / Пер. з англ. Павла Грицака і Миколи Климчука за ред. Вадима Дивнича, наук. ред. Ярина Цимбал. Київ: Критика, 2018. 432 с.
11. Петровський-Штерн Йоханан. Штетл: золота доба єврейського містечка / пер. з англ. Я. Стріхи. Київ : «Критика», 2019. ХІІ+394 с.
12. Плохій С. Чорнобиль. Історія ядерної катастрофи. Харків: «Фоліо», 2020. 396 с.
13. Проскуряков В. Архітектура українського театру. Простір і дія. Львів, 2001. 246 с.
14. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література середньовіччя: доба Київської Русі (Х-ХІІІ століття). Київ, 2002. с. 200.
15. Стяжкіна О. Смак радянського. Їжа та їдці в мистецтві життя й мистецтві кіно (середина 1960-х – середина 1980-х років). Київ: «Дух і Літера», 2021. 376 с.

16. Сучасні проблеми художньої освіти в Україні / Ін – т проблем суч. мист. Академії мис- в. Редкол.: В. Д. Сидоренко (голова). Київ : Вид. дім А+С, 2006. Вип. 2. Мист. Освіти в Укр. Проблеми розвитку в контексті Болонського процесу. 192 с.
17. Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія "зради". Київ: «Кліо», 2013. 404 с.
18. Уманцев Ф. С. Мистецтво Давньої України. Істор. нарис. Київ : Либідь, 2002. 325 с.
19. Художня культура. Актуальні проблеми: Наук. Вісник, Ін – т проблем суч. мист. Акад. мис – в України / За ред. В. Сидоренка. Київ : Вид. дім А+С, 2005. Вип. 2. 360 с.
20. Художня культура. Актуальні проблеми: Наук. Вісник, Ін – т проблем суч. мист. Акад. мис – в України Редкол. О. Федорук (голова) – Київ : Вид. дім А+С, 2006. Вип. 3. 680 с.

Інформаційні ресурси

1. www.mon.gov.ua
2. [www.rada.kiev.ua /LIBRARY](http://www.rada.kiev.ua/LIBRARY)
3. www.novamova.com.ua
4. [http:// opera-nmau.kiev.ua](http://opera-nmau.kiev.ua)
5. <http://opera.odessa.ua/ua/pro-teatr/istoriya/druge-jittya-odeskogoteatru-nova-udivlya/>
6. <https://www.museumsun.org/history/2/>
7. <https://tkuma.dp.ua/ua/publikacy-tkuma>